

Prof. zw. dr hab. Andrzej Sakson

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Malwiny Księżniakiewicz pt. „*In Dubio pro Europa. Polityka europejska Niemiec w latach 2005-2013*”. Poznań 2017, ss. 418

Problem aktywności i zaangażowania Niemiec w Unii Europejskiej, czyli polityka europejska zjednoczonych Niemiec w XXI wieku stanowi ważny i aktualny problem badawczy. Nasi zachodni sąsiedzi, jako najsilniejsze gospodarczo państwo w Europie, odgrywają obecnie zasadniczą rolę w dynamice procesów integracji i dezintegracji UE. Stanowisko Niemiec w tych procesach odgrywa istotne znaczenie dla całej UE oraz dla poszczególnych ich członków. Polityka Niemiec, będących największym partnerem handlowym Polski, śledzona jest z dużym zainteresowaniem także nad Wisłą.

Celem głównym recenzowanej pracy jest analiza niemieckiej polityki europejskiej w latach 2005-2013, tj. w okresie dwu rządów kanclerz Angeli Merkel (2005-2009 i 2009-2013). Autorka formułuje hipotezę główną głoszącą, iż w wymienionym okresie „podtrzymana została silna proeuropejska orientacja Niemiec, przy jednoczesnym coraz bardziej uwidaczniającym się artykułowaniu i egzekwowaniu interesów narodowych Niemiec w Unii Europejskiej i dążenie do zdobycia dominującej pozycji w Europie” (str. 7).

Autorka w sposób rzeczowy, obiektywny, kompetentny i dobrze udokumentowany przedstawia zagadnienia badawcze. W celu realizacji problemu badawczego autorka wykorzystwała różnorodne metody analizy źródeł i zawartości prasy, metodą historyczną, deskryptywną, komparatystyczną i indukcyjną. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż praca oparta została na szerokiej bazie źródłowej i materiałowej, w tym szczególnie na różnorodnej analizie dokumentacji urzędowej.

Praca składa się z sześciu rozdziałów oraz wstępu, zakończenia i bibliografii. Ich układ jest poprawny i nie budzi zastrzeżeń. Narracja autorki jest przejrzysta. Praca napisana jest dobrym stylem i posiada niewielką liczbę usterek językowych. W tytule pracy występuje pojęcie *In Dubio pro Europa*. Autorka zakłada, że jest ono powszechnie znane w Polsce (w pracy nie znajdujemy polskiego tłumaczenia). Nie podzielałbym tego przekonania.

Na uwagę zasługuje obszerny i interesujący wstęp (str. 3-14), który można uznać za bez mała wzorcowy. Pomieszczone są w nim: przedmiot badań, cezurę pracy, metody badawcze, hipotezy badawcze, struktura pracy oraz stan badań. Tak wysokiej oceny trudno odnieść do liczącego niespełna siedem stron zakończenia. Za istotne niedopatrzenie uważam brak ustosunkowania się autorki do siedmiu hipotez szczegółowych (uzupełniających) zawartych we wstępie pracy na stronach 7-10 (w zakończeniu (str. 372) znajduje się natomiast pozytywna weryfikacja hipotezy głównej pracy).

Pewne wątpliwości budzi objętość pierwszych dwu rozdziałów, które traktować należy jako szeroko rozumiany wstęp do zasadniczych rozważań związanych z latami 2005-2013, tj. rozdziałami III-VI. Rozdział I liczy 100 stron, natomiast rozdział II 50 stron. Oznacza to, iż stanowią one ponad 40 proc. pracy (nie licząc wstępu, zakończenia i bibliografii). W rozdziale II, poczynając od str. 128 znajdujemy rozważania nawiązujące do głównego nurtu pracy, to zakłócone zostały jednak ogólne proporcje pomiędzy rozdziałem I i II a całością pracy.

Rozdział pierwszy poświęcony jest roli RFN w „budowie jedności europejskiej w latach 1950-2005” i podobnie jak rozdział drugi noszący tytuł „Konstytucja dla Europy i traktat lizboński” mają charakter szerokiego wstępu do analizy zagadnienia głównego pracy, tj. lat 2005-2013. Szkoda, że w tytule rozdziału drugiego autorka nie umieściła ram czasowych, jak czyni to w rozdziale I i III. Tytuł podrozdziału 1 w rozdziale II (umieszczony w spisie treści) różni się od tytułu zawartego w tekście głównym na str. 115 (brak w spisie treści cezurę czasowej: 1998-2005). Podobna rozbieżność występuje w tytule rozdziału IV (por. spis treści i str. 228).

Rozdziały III-VI poświęcone są następującym zagadnieniom: polityce Niemiec wobec procesu poszerzenia UE o nowych członków po 2005 r., udziałowi RFN w realizacji Europejskiej Polityki Sąsiedztwa, roli Niemiec w rozwiązywaniu kryzysu finansowego państw strefy euro UE oraz kształtowaniu się pozycji Niemiec jako lidera UE.

Najciekawsze są rozważania zawarte w rozdziale III-V, gdzie autorka dokonuje szczegółowych analiz dotyczących problemu głównego. Równie interesujące są uwagi zawarte w rozdziałach I-II. Oparte są one na bardzo szerokiej bazie źródłowej. Autorka dotarła do wielu interesujących opracowań i artykułów zawartych w polskich i niemieckich czasopismach. Fakt ten warty jest podkreślenia, gdyż świadczy o wszechstronnym i ugruntowanym warsztacie badawczym. Tytułem uzupełnienia literatury polskiej warto wymienić takie prace jak:

- Andrzej Kwilecki, *Idea zjednoczenia Europy. Polityczno-socjologiczne aspekty integracji zachodnioeuropejskiej*, Poznań 1969;
- Erhard Cziomer, *Historia Niemiec 1945-1991. Zarys rozwoju problemu niemieckiego od podziału do jedności*, Kraków 1992;
- *Rola Niemiec w procesie integracji Polski z Europą*, red. J. Holzer i J. Fiszer, Warszawa 2001;
- Krzysztof Malinowski, *Polityka RFN wobec Polski w latach 1982-1991*, Poznań 1997;
- Krzysztof Malinowski, *Polska i Niemcy w Europie (2004-2014). Różnice interesów – uwarunkowania i konsekwencje*, Poznań 2015;
- Marek A. Cichocki, *Problem politycznej jedności w Europie*, Warszawa 2012.

Autorka odwołuje się w pracy do dwu książek Jerzego Krasuckiego. Niestety w bibliografii nie zostały one uwzględnione. Bibliografia ta jest bardzo obszerna i zawarta jest na bez mała 40 stronach (str. 379-417). Autorka nie dokonała pełnego rozwinięcia skrótów takich jak np. KAS, FES (str. 13), UGW (str. 41), EWWS (str. 45), TUE (str. 50), FTK (str. 57) i UDŚ (str. 241). W pracy brak jest wykazu skrótów. Na str. 94-95 brak jest przypisów, aczkolwiek autorka przedstawia tam cytaty z pracy oraz powołuje się na procentowe wyniki badań i daty dzienne.

Szkoda, iż autorka w rozważaniach na temat akcesji Turcji do UE (str. 184-210) nie poprzedziła je uwagami na temat historycznych relacji pomiędzy tymi krajem a Niemcami. Ten interesujący zabieg stosuje autorka w przypadku innych krajów (Bułgarii, Rumunii, Chorwacji i Ukrainy). Celowe byłoby podanie liczby Turków żyjących w RFN. W analizie kryzysu strefy euro w Grecji i roli Niemiec warto by wspomnieć o ostrych protestach antyniemieckich w Grecji, gdzie przedstawiano A. Merkel w mundurze SS i nawiązywano do okupacji z czasów II wojny światowej.

Żałować należy, iż autorka marginalnie potraktowała wydarzenia po roku 2013 (co uznać można za „syndrom szybkiego otwarcia przewodu doktorskiego”, otwartego w 2013 r., tj. rok po obronie pracy magisterskiej i zatwierdzenia przez Radę Naukową daty granicznej, tj. roku 2013 – o czym wspomina autorka na str. 6). Z racji tych ograniczeń wydarzenia późniejsze wpływające na rolę Niemiec w UE zostały tylko zasygnalizowane w pracy (kryzys migracyjny, wojna na Ukrainie, Brexit, fala terroryzmu, wzrost tendencji publicystyczno-ksenofobicznych, itp.). Trudno mieć jednak o to pretensje do autorki.

Powyższe uwagi nie wpływają jednak na całokształt oceny rozprawy. Praca mgr Malwiny Księżniakiewicz stoi na wysokim poziomie merytorycznym i metodologicznym z

dobrym warsztatem naukowym. Autorka podjęła ważny poznawczo temat i interesująco go opracowała. Praca ta, po stosownych poprawkach winna zostać opublikowana.

Podsumowując stwierdzam, że praca M. Księżniakiewicz odpowiada warunkom stawianym rozprawom doktorskim. Wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Andrzej Sakseu

Poznań, dnia 7 sierpnia 2017 r.